

речі, які ніколи не змінюються: постійність, шаблон, правила та інструкції; люди, які завжди з усім погоджуються або роблять вигляд, що погоджуються. Люди -“зигзаги” просто не можуть продуктивно працювати у добре структурованих ситуаціях, їм необхідне розмаїття, високий рівень стимуляції та незалежність від інших на своєму робочому місці. “Зигзаг” – найбільш активна, імпульсивна з усіх п’яти фігур. При цьому людині -“зигзагу” бракує компромісності: вона нестримана, дуже експресивна, що разом з ексцентричністю часто заважає їй втілювати свої ідеї в життя.

Висновки. Аналізуючи основні концепції зарубіжних психологів щодо вивчення лідерства, можна зробити висновок, що загальної теорії лідерства поки що не існує.

Феномен лідерства визначається взаємодією низки змінних, основними з яких є психологічні характеристики членів малої групи, характер завдань, що вирішуються і особливості ситуації у якій знаходиться група.

Література

1. Татенко В. Про парадокси лідерства//Психолог.-2006,-№5(197)
2. Маквелл Д. Воспитай в себе лидера// Пер.с англ.. Г.И.Левитан.- Мн.ООО”Попурри”,2002
3. Фролова Т. Формування лідерських рис//Психолог.-2013.-№5(509)

Микитюк Галина Юріївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Коломийського інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника».

Михайлишин У.Б.

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Однією з актуальних проблем сучасної психології є розкриття потенційних можливостей емоційно-вольової сфери людини. Відтак, в умовах нестабільного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, ростом насилля у суспільстві, соціальна значущість питань емоційно-вольових якостей особистості в діяльності співробітників органів внутрішніх справ, займає одне з провідних місць серед психологічних досліджень (Б. Ананьєв, П. Анохін, О. Блінов, Л. Божович, Б. Додонов, К. Ізард, М. Корольчук, В. Крайнюк П. Криворучко, С. Рубінштейн, В. Стасюк, П. Якобсон та ін.). Так, соціально-психологічний аспект емоційних станів працівників ОВС, пошук засобів і методів регуляції їхнього емоційного самопочуття, зміцнення психічного здоров’я є однією з актуальних проблем сучасної юридичної психології.

Значення емоцій і почуттів у діяльності правоохоронних органів у зв'язку з особливими умовами її здійснення дуже велике. У роботах А. Дулова, О. Ратінова та інших вчених особливо підкреслюється ця обставина, розглядається роль та значення окремих, конкретних проявів почуттів.

Професійна діяльність працівників правоохоронних органів здійснюється в умовах, що потребують розвиненої саморегуляції психічних станів та поведінки в цілому. У повсякденному житті і при виконанні службових завдань співробітник, з огляду на значимість для нього певних ситуацій, зазнає тих чи інших переживань. Разом з тим, більшість цих ситуацій потребує контролю над їх виявленням, подолання негативних станів, наполегливості та стійкості в досягненні поставленої мети. Регулятором конкретних актів поведінки виступають емоції, почуття, воля. [2, с.15]

Професійна діяльність працівників ОВС України дуже часто відбувається в непередбачуваних ситуаціях, умовах просторової та часової обмеженості. Все це вимагає від працівників правоохоронних органів прийняття швидких рішень і дій, бути здатними до самостійності та нестандартності при прийнятті рішень, мати високу інтелектуальну компетентність, досконало володіти емоційно-вольовою саморегуляцією.

Емоційно-вольова стійкість може розглядатися як одне з найважливіших показників психологічної підготовленості співробітників до професійної діяльності. Під нею розуміється здатність зберігати, за непередбачуваних умов, необхідний психічний стан для досягнення певної мети.

Анализ наукової літератури (П. Анохін, В. Вілюнас, Б. Вяткін, Л. Гозман, Б. Додонов, Е.П Ільїн, О. Кульчицька, Н. Левітов, В. Ягулов) дає змогу говорити про те, що емоційно-вольова стійкість працівників органів внутрішніх справ проявляється в:

- за твердженням П.Лазаренка, відсутності в співробітника в екстремальних ситуаціях психологічних реакцій, знижують ефективність діяльності, породжують неточності, промахи, помилки;
- автоматизоване виконання професійних дій в психологічно складних умовах;
- умінні зберігати професійну пильність, виявляти настороженість і увагу до ризику, небезпеки, несподіванкам;
- стійкість до психологічного тиску з боку третіх осіб;
- умінні вести напружені психологічні переговори з особами, протидіючими попередженню, розкриття і розслідування злочинів;
- умінні володіти собою у психологічно напружених, конфліктних, провокуючих ситуаціях.

За сучасних умов діяльності співробітників органів внутрішніх справ успіх виконуваної ними роботи, ефективність спільної праці співробітників,

психологічний клімат у колективі значною мірою залежить від вміння регулювати свою поведінку, стримувати почуття, контролювати настрій, рахуючись із вимогами ситуації та оточуючих.

Так, психологічні дослідження науковців, демонструють, що саме емоційно-вольова саморегуляція виконує визначальну роль в успішності професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ.

Вивченню сутності і змісту саморегуляції емоцій і волі та розкриттю механізмів їх розвитку значну увагу приділяли такі вчені, як: В.А. Іванніков, К. Ізард, В.К. Калін, Дж. Капрара, С. Д. Максименко, В. П. Селеванов, І. М. Сеченов, І.П Павлов, С.Л. Рубінштейн, А. А. Файзуллаєв, Л.В. Чуніхіна, П. М. Якобсон та ін.. Здатність регулювати власні емоції одержали в психологічній науці назву саморегуляції, хоча слід зазначити, що поняття «саморегуляція» у різних психологічних дослідженнях трактується по-різному. Широкий діапазон розбіжностей пояснюється перш за все, різним ступенем спільності процесів, які описуються цими поняттями. Зокрема, Л.В. Чуніхіна зазначає, що серед основних підходів до пояснення сутності саморегуляції в науковій літературі називаються такі.

Саморегуляція – це:

- особливий рівень програмування діяльності на основі процесів передбачення;
- управління людиною своїми емоціями, почуттями, переживаннями;
- цілеспрямована зміна як окремих психофізіологічних функцій, так і нервово-психічних станів в цілому;
- цілеспрямований свідомий вибір характеру і способу дії;
- „внутрішня” регуляція поведінкової активності людини;
- взаємодія зовнішнього і внутрішнього в поведінці і діяльності індивіда та ін. [1, с.20].

Ковальова І. Б., на основі своїх досліджень, стверджує, що усвідомлена регуляція емоційно-вольових проявів являє собою інтрасуб'єктну модель („суб'єкт-суб'єктна” або діалогічна парадигма розглядає психіку як відкриту систему, що перебуває в постійній взаємодії зі світом та людьми, причому має внутрішній і зовнішній контури регулювання) організації дій (намірів), спрямованих на вироблення оптимальної стратегії перцептивно-рефлексивних дій, ступеня емоційного реагування та вольових зусиль у ситуаціях професійної діяльності. Предметну частину саморегуляції емоційно-вольових проявів утворюють когнітивні складові, на основі яких формується загальна схема реалізації регуляторних механізмів, визначається специфіка формування внутрішніх моделей діяльності. [2, с. 35]

Оскільки, вміння регулювати емоційно-вольову сферу особистості для працівника ОВС є невід'ємною складовою успішної професійної діяльності, варто відмітити, що особливості вольової саморегуляції пов'язані

з розвитком особливих здібностей до подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод і пошуку способів для їх формування. При цьому у всіх випадках головними об'єктами вольової регуляції є дії, їх стимуляція, зупинка або переорієнтація. Вольова дія не може бути стандартною. Вона завжди вимагає пошуку і знаходження нового рішення з урахуванням всіх змінних в ситуації, в тому числі власного досвіду. Провідна роль при цьому відводиться свідомості, розуму і вищим почуттям. Тут, можна говорити про те, що саморегуляція емоцій забезпечує емоційне регулювання діяльності та її корекцію з урахуванням актуального емоційного стану і безпосередньо залежить від вольових якостей особистості. [2, с.40]

Процес емоційно-вольової саморегуляції будується на трьох основних принципах:

- релаксації (полягає в підготовці тіла і психіки до спільної роботи);
- візуалізації (створення внутрішнього образу; дозволяє людині краще використовувати свої внутрішні ресурси, активізувати протікання психічних процесів.);
- самонавіюванні (це активна установка, що дозволяє втілити образи в словесну оболонку; підсилює віру в те, що людина в змозі досягти своєї мети, і вказує напрям, діяльності). [3, с.60]

Теоретичний аналіз емоційно-вольової сфери особистості співробітників органів внутрішніх справ, яскраво показує, що такі якості як, чіткий самоконтроль, високе самовладання, здатність приймати оперативні рішення, управляти службовими операціями, поведінкою і емоціями, забезпечує високу ефективність професійної діяльності правоохоронця.

Безумовно, вміння шляхом саморегуляції зняти емоційне напруження, придушити почуття страху і невпевненості, сконцентрувати увагу і мобілізувати всі сили для виконання поставленого завдання є надзвичайно важливою якістю працівника органів внутрішніх справ. Часте перебування в небезпечних, а іноді й таких, що загрожують життю, ситуаціях вимагає від цих правоохоронця вміння володіти собою, швидко оцінювати складні ситуації і приймати найбільш адекватні рішення, що сприятиме більш ефективному виконанню поставлених завдань і зменшенню надзвичайних подій і зривів професійної діяльності серед особового складу органів внутрішніх справ.

Невміння співробітника регулювати психічний стан і дії призводять до негативних, а часто і тяжких наслідків як для нього самого, так і для оточуючих. Невміння управляти своєю поведінкою знижує здатність соціально-психологічної адаптації особистості до даних умов середовища, є серйозною перешкодою в реалізації її життєвого потенціалу .

На співробітників органів внутрішніх справ щодня надають вплив різні фактори (найчастіше мають стресовий характер), що, в свою чергу,

може призвести до появи втоми, перевтоми, виникнення різних негативних емоційних станів, до розладів професійно-службової діяльності. [4, с.24]

У процесі оперативно-службової діяльності співробітників органів внутрішніх справ дуже часто виникають такі ситуації, в яких необхідно регулювати свій стан. У тих випадках, коли психічні і фізичні навантаження бувають занадто великі, а співробітник погано управляє своїм станом, виникає надмірне психічне напруження, яке знижує ефективність діяльності і може привести її до дезорганізації, до істотних помилок і промахів у роботі. Повторення таких випадків нерідко призводить до зривів, втрати впевненості в собі, нервової депресії. Відтак, оволодіння співробітниками прийомами і методами емоційно-вольової саморегуляції є актуальним завданням для сучасної психологічної служби в органах внутрішніх справ України.

Література

1. Борисова Н. Розвиток навичок емоційної саморегуляції / Н. Борисова // Психолог. - березень 2008. - №10. - С. 21-24.
2. Заварзина Л. В. Формирование эмоционально - волевой устойчивости у сотрудников ОВД: дис. ... канд. пед. наук. / Л.В.Заварзина. - СПб, 2002. - 200 с.
3. Мартинюк І.А. Техніки тілесно-орієнтованої терапії у корекції емоційних станів / І.А. Мартинюк // Практична психологія та соціальна робота. - 2007. - №8. - С.60-63
4. Тимченко О.В. Проблема готовності військового фахівця до екстреної дії в стані емоційного стресу: Автореф. дисс... к. п. н. : 19.00.01 / О.В.Тимченко. - Харків. унів. внут. справ. - Х., 1995. - 24 с.

Михайлишин Уляна Богданівна - кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Москальова А. С.

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У складних, напружених умовах сьогодення забезпечення діяльності освітніх організацій значною мірою визначається здатністю їх керівників до особистісної саморегуляції у процесі професійної діяльності. Натомість, аналіз практики управлінської діяльності свідчить про значні утруднення керівників в усвідомленні внутрішнього змісту власних переживань, оцінці та регулюванні свого актуального психічного і, зокрема,